

Alenka KRAŠOVEC

Lars Johannsen (ur.),

Karin Hilmer Pedersen (ur.)

Pathways: A Study of Six Post-Communist Countries

Aarhus University Press, KØbenhavn 2009, 170 strani, 26.95 EUR

(ISBN 978 87 7934 434)

Na prvi pogled se zdi, da knjiga urednikov Larsa Johannsena in Karin Hilmer Pedersen preprosto ponuja še eno v nizu knjig s temo demokratičnega prehoda in procesa demokratizacije v nekaj izbranih postsocialističnih državah. A že ob prebiranju uvodnega dela, ki sta ga prispevala urednika, postane očitno, da sta izbrala malce drugačno pot preučevanja postsocialističnih držav. Prva drugačnost predstavljene knjige v odnosu do množice ostalih, ki se ukvarjajo s podobno tematiko, je v pogledu neodvisnih in odvisnih spremenljivk. Urednika namreč za najpomembnejšo vprašanje, ki ju zanima, izbereta značilnosti, odločilne za politični razvoj v izbranih državah. Dodata še vprašanje, zakaj je lahko določena značilnost (ali kot to poimenujeta urednika – ključ) odločilna v eni od izbranih držav, ne pa tudi v drugih. Tako sta spremenila glavno točko zanimanja tranzitologov, in sicer ju dejansko ne zanima vsebina rezultata, temveč poti, ki so jih elite v posameznih državah izbrale oziroma so ključni za razumevanje političnega razvoja v izbranih državah. Tako že uvodoma izpostavi pet medsebojno povezanih aren transformacije in vprašanje, kako so v njih delovala elite. Te arene so: a) procesi oblikovanja političnih institucij, vprašanje interesov javnosti ter njihovega vključevanja v oblikovanje političnih odločitev, vključenost civilnodružbenih igralcev v oblikovanje odločitev; b) ekonomska razvitanost držav ter vzorci in hitrost ekonomskih reform, pri čemer urednika izpostavi kot pomembne določnice v tej areni tudi razlike med izbranimi državami v pogledu posedovanja pomembnih naravnih virov; c) vzorci razgraditve stare federativne države oziroma (ponovne) vzpostavitve samostojne države; ob tem vprašanju ju zanima tudi morebitna povezava med oblikovanjem samostojne države in stopnjami korupcije ter posledice morebitne izključitve nekdanjih nosilcev oblasti (lustracije) pri oblikovanju samostojne države in njeni sposobnosti delovanja; č) vključe-

nost/izključenost posameznih delov populacij, pri čemer izpostavita razlikovanje med državljskim in etničnim principom oblikovanja izbranih držav; d) vpliv mednarodnega okolja, ki ima lahko podobo Evropske unije ali ZDA oziroma Rusije, a vendar tudi podobo ekonomskih korporacij (zlasti v državah s pomembnimi naravnimi viri), na oblikovanje odločitev elit v posameznih izbranih državah v obdobju tranzicije.

Velika različnost značilnosti predstavljenih aren oziroma metoda iskanja največjih možnih razlik urednika pripelje do izbora šestih držav, ki jim je po njunem prepričanju treba nameniti poglobljeno pozornost. To so Kazahstan, Gruzija, Estonija, Slovenija, Češka republika in Poljska. Vsekakor malce nenavaden izbor, a zanimiv in utemeljeno drugačen. Urednika v uvodnem delu tudi jasno postavita glavno točko njunega zanimanja, in sicer značilnosti stabilizacije in destabilizacije v izbranih demokratičnih in avtokratskih oziroma polavtokratskih režimih ter ključev, ki to (ne)stabilnost lahko pojasnijo.

V nadaljevanju knjige sledijo študije primerov, k so jih prispevali politologi iz posameznih preučevanih držav. Ker urednika nista postavila enotnega okvirja, ki bi se mu morali vsi avtorji v veliki meri prilagoditi, temveč samo glavno idejo, ki bi ji morali slediti, tj. iskanje najpomembnejših ključev, ki lahko pojasnijo (ne)stabilnost v preučevanih državah, se posamezni prispevki osredotočajo na različne vidike ali pa podobnim vidikom namenjajo različno pozornost. Vsekakor pa se poskuša za vsako državo najti glavni ključ njene (ne)stabilnosti. Tako v poglavju o Kazahstanu izstopata njegova heterogenost in pomen večnacionalnosti, a tudi pomen iskanja ravnovesja med klani in klientelističnimi mrežami, zaradi česar je značilnost Kazahstana relativna inkluzivnost in iskanje konsenza, seveda predvsem med klani in klientelističnimi mrežami. Ena najpomembnejših značilnosti Kazahstana so tudi pomembna naravna bogastva, katerih izkoriščanje je omogočilo dolgoletno avtoritarno vladavino predsednika Nazarbajeva ter tudi visoko stopnjo korupcije. Za Gruzijo bi lahko rekli, da je njena glavna značilnost fleksibilen klientelizem ali, kot to poimenujeta urednika, sejem absurda. Viden je predvsem v številnih vojnah, v katere je bila Gruzija vpeta, naj si bodo to državljska vojna, secesionistična vojna ali zgolj veliki notranji nemiri leta 2005, imenovani revolucija vrtnic – v vseh primerih naj bi šlo predvsem za vojno med različnimi klientelističnimi mrežami. V Gruziji naj

bi tako govorili zlasti o izključevanju drugih in nezmožnosti soglasja kot o glavnih pojasnjevalnih ključih. Estonijo naj bi v veliki meri zaznamovalo soglasje o izključitvi velikega dela prebivalstva iz možnosti oblikovanja odločitev, zato sta urednika Estonijo poimenovala kot dvojno družbo, v kateri je ruska manjšina tista, ki je izključena. Avtorju prispevka o Estoniji pa se zdi zanimivo, da kljub številnim zamenjavam vlad in posledični vladni nestabilnosti ter velikemu razkoraku v življenjskem standardu prebivalcev v tej državi nikoli ni bilo resnega političnega konflikta o ekonomskih politikah. Za Slovenijo je značilno delovanje korporativne države, zaradi česar sta jo urednika kot edino izmed preučevanih držav označila za visoko inkluzivno državo z visoko stopnjo soglasja. Za Češko republiko naj bi bil značilen fragmentiran strankarski sistem s pomanjkanjem medstrankarskega soglasja. Tu pa je še zgodba z nereformirano Komunistično stranko Češke in Moravske, ki je nesprejemljiv partner za vse politične stranke pri oblikovanju vladnih koalicij. Avtor tudi ugotavlja, da je bila mednarodna skupnost pomembna v češkem razvoju, pri tem pa izpostavlja tudi posebnost, ki še dodatno utrjuje prepričanje o relativno nizki stopnji soglasja v državi – to je nekdanji predsednik vlade in sedanji predsednik države Klaus ter njegovo videnje vključevanja Češke v Evropsko unijo in zvezo NATO. Poljska je po mnenju avtorja prispevka država, ki je zelo homogena, kljub temu pa ima veliko težav z iskanjem soglasja. Kot posledica izključevanja določenih političnih delov družbe iz odločanja se pojavljajo številne institucionalne reforme, ki jih vsakokratna oblast (ki pa se pogosto menja) dosega z nizko stopnjo soglasja.

Tako lahko ob koncu rečemo, da je izbrana metoda iskanja največjih možnih razlik v delovanju elit v posameznih izbranih državah omogočila večje razumevanje dinamike tranzicije v teh državah, vidno tudi v dejstvu, da so nekatere preučevane države sledile potem demokratizacije in postale članice Evropske unije, medtem ko sta se dve državi odločili zapustiti to pot. Vsekakor tudi vidimo jasen vzorec dveh dejavnikov, ki pojasnjujeta stabilnost režimov (demokratskih ali nedemokratskih) v preučevanih državah; to sta stopnja soglasja med elitami ter stopnja vključitve različnih civilnodružbenih interesov v procese odločanja. Urednika tako skleneta, da je Gruzija primer najmanj stabilne države v preučevanem vzorcu, medtem ko je Slovenija najbolj stabilna država. Vsekakor je zanimiv primer Kazahstana, ki ga urednika vidita kot potencialno bolj stabilnega kot ostale preučevane države (z izjemo

Slovenije) – preprosto zato, ker ni izbral poti demokratizacije. Poleg tega je zanj značilno, da je usposobljen za upravljanje heterogenih družb, čeprav na nekaterih predmodernih principih (klanskih in klientelističnih). A urednika opozorita, da je ravno ne vključevanje vseh delov družb v procese odločanja lahko potencialna nevarnost za stabilnost Kazahstana.

Ob koncu lahko ugotovimo, da je predstavljena knjiga zanimivo branje za tiste, ki jih zanima razvoj in dogajanje v postsocialističnih državah ter so pripravljene sprejeti tudi nekatere malo bolj alternativne metode preučevanj in primerjalnih študij, in vse tiste, ki bi se radi z branjem pomaknili iz srednjeevropskega prostora na nekatere v politološki in zlasti tranzicijski literaturi manj preučevane države nekdanje Sovjetske zveze.